

187. Kemenespálfa, Zsombékos

(Vas megye) R, LT, Ró, Á?

2008. szeptember 29. és november 6. között végeztünk régészeti kutatást a lelőhelyen.

A terület Vas megye K-i határán, a Marcal folyó bal partján található, Kemenespálfa határában, de Boba felől könnyebben megközelíthető. Egy zsombékos, tőzeges lápos terület kissé kiemelkedő platószerű partján több kultúra népei is megtelepedtek. Feltehetően ez az alacsonyabban fekvő terület a Marcal árteréhez tartozik, de ma már két mesterséges csatornát is kiépítettek rajta. A lelőhely részben a tőzegláp szélére volt kijelölve, de itt csak egy feltehetően a folyó egykori hordalékrétegében, határozott objektumhoz nem köthető római kori leletanyag került elő.

A lelőhely NyÉNy felé folytatódik. A 6586 m² megnyitott felületen összesen 91 régészeti jelenséget, három korszak településének nyomait találtuk meg. A ma fás-ligetes területen és a terület D-i végében néhány őskori gödör került elő, az elsődleges megfigyelések alapján késő rézkoriak. A terület Ny-i szélén a kisajátított rész középső területén kelta település nyomai kerültek elő. Feltehetően a földbányászás is ezt a két települést érintette jelentősebben. Két ház, néhány nagyobb és több kisebb gödör jelentette a vaskori település nyomait. Főleg kerámia és állatcsont, néhány orsógomb, két bronztű került elő.

A másik megtelepedési periódus a 9–11. századra tehető. A leletanyag tisztítása és feldolgozása után pontosítható lesz a korszak, ezért egyelőre a kora középkori meghatározást használom. Egy kőkemencés házat, és több, a szántással bolygatott tüzelésre, tűzhelyre utaló bazaltkövekből álló halmot figyeltünk meg. Emellett tárolóvermek kerültek elő, melyeket az omlékony homokos, sóderes altalaj miatt kisároztak, illetve néhány gödörben elszenesedett famaradványokat figyeltünk meg, tehát valamiféle egyéb tárolószerkezetet is használtak. Az objektumok nagy része meghatározhatatlan funkciójú gödör, vagy cölöphely. A leletanyag nagy része kerámia, állatcsont, de több csonteszközt, néhány vastárgyat, csiszoló-, malomkövet és esetleg tűzcsiholásra használt kovát is találtunk.

A jelenségek D felé ritkultak. A települések egy egykori vízjárta területből kiemelkedő magasabb térszínen kerültek el. Mindhárom korszak településjelenségei Ny felé tovább folytatódtak, valószínűleg a vasúton túl is. A feltárt terület ÉNy-i szomszédságában egy kisebb kiemelkedés, talán a kora középkori település fontos része lehetett.

Munkatársak: Kelbert Krisztina, Kőszegi Ádám régésztechnikusok.

FARKAS CSILLA

188. Kéthely határa

(Somogy megye) Ó, R, B, LT, Ró, Á, Kö, Kk, Ú

A Marcali-Lókpusztá és Balatonújlak közötti gázvezeték fektetése közben, 2008. június 2. és július 22. között vég-

zett régészeti felügyelet során több régészeti lelőhelyet azonosítottunk, illetve kisebb leletmentést végeztünk. A lelőhelyek a Marcali-Balatonújlak közti műút és a Sári-csatorna között találhatóak. A gázárok által érintett lelőhelyeknél az árok egyik oldalára eső objektumokat tártuk fel, a karfási kivételével, ennek köszönhető, hogy innen származik a legtöbb leletanyag. A lelőhelyek kiterjedését a magas gabona miatt csak bizonytalanul lehetett meghatározni.

Bodai nyugati szántó: Kéthely É-i részén, a Balatonújlakra vezető műúttól K-re, egy erdősávtól É-ra régészeti lelőhelyet azonosítottunk, melyet a gázárok nem érintett. Az előkerült leletek az őskorba, a római korba, a középkorba és az újkorba tartoznak.

Felső-mező-dűlő: A gázárokból, a balatonújlaki út Ny-i oldalán, a Felső-mező-dűlőben két badeni edénytöredéket találtunk. Nem találtunk objektumot, az edénytöredékek szórványnak minősíthetők.

Karfás: A Somogyszentpálra vezető műút és a K-Ny irányú vízfolyás között, egy kisebb domb Ny-i oldalán került elő a lelőhely. A gázárok két oldalán 40 régészeti objektumot tártunk fel június 6–12. között. A települési objektumok a középső rézkorba, a késő bronzkorba (urnamezős kultúra) és a kelta korba tartoztak, néhány gödör kormeghatározása bizonytalan. Kisebb, bizonytalan funkciójú objektumok mellett tárológödöröket találtunk, a kelta korból egy viszonylag gazdagabb leletanyaggal rendelkező gödörházat is. Az épületben kerámialeletek mellett több vastárgy és töredékes bronzfibula is előkerült.

Nyulas-kert: Egy kisebb fás-ligetes résztől K-re, alacsony kukoricásban sok késő középkori-újkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A gázárokból régészeti objektum nem volt megfigyelhető.

Papp-rét: A Kéthely központjából K-re kivezető út és egy É-ra lévő mély árok között, kevés késő középkori-újkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk a gázárok K-i oldaláról. A gázárokból régészeti objektum nem volt megfigyelhető. A gázárok itt gyepes, nem művelt területen haladt, ezért a lelőhelyet pontosan meghatározni nem lehetett.

Sári-dűlő: Egy K-Ny irányú facsoport két oldalán került elő a lelőhely (Sári-dűlő I.). A gázárokból régészeti objektum nem volt megfigyelhető. A lelőhely K-i és Ny-i szélét csak hozzávetőleges pontossággal lehetett bejárni. Az I. lelőhelytől É-ra kevés kerámiatöredék került elő (Sári-dűlő II.). A június 13-án végzett bejárás a két lelőhely viszonyát és kiterjedését tisztázta, ez alapján a két lelőhely összefügg. A korábban I. lelőhelynek nevezett (déli) rész az intenzívebb.

Szedres-dűlő: Összesen 4, a badeni kultúra időszakára keltezhető gödört találtunk. Mivel a gázvezeték környezete nem volt bejárható, a lelőhely Ny-K-i irányú kiterjedése nem volt pontosan meghatározható, de mindkét irányba folytatódhat.

Szilos: Kéthely É-i szélén, Balatonújlak déli házai alatt, az erdőig húzódó, nagy kiterjedésű régészeti lelő-

helyet azonosítottunk, melyet a gázárok nem érintett. A lelőhelytől D-re, a gázárokból egy nagyobb őskori (badeni kultúra) edénytöredék került elő. A gázárokból régészeti objektumot nem láttunk. A lelőhely D-i részén intenzív volt a leletek előfordulása egy kb. 30 m-es sugarú körben. Az intenzív rész D-i végénél nagyobb római teguladarab is előkerült. A lelőhely DK-i szélén nagyobb őskori őrlőkötőredéket találtunk. Az őskori és római kori leletek mellett középkori és újkori kerámia-töredékek is előkerültek.

Téglagyári-dűlő: Az egykori Téglagyártól K-re, a gázárok Ny-i oldalán 15 régészeti objektumot tártunk fel. A települési objektumok a dunántúli vonaldiszes kultúra, a lengyeli kultúra időszakába és a kelta korba tartoztak. A meghatározható funkciójú objektumok nagy része tárológödör volt, a kelta korból egy edényégető kemence is előkerült. A lelőhelyet Ny-ról egy földút, K-ről fás-ligetes és mocsaras terület szegélyezi, ezért a lelőhely K-i és Ny-i kiterjedését nem tudtuk meghatározni. A lelőhely valószínűleg a Téglagyár lelőhely (RRM Régészeti Adattár III/11/13-16.) K-i szélét jelenti.

Munkatársak: Ambrus Edit, Balla Krisztián, Cserép Tamás, Gál Zoltán, és Nyári Zsolt.

MOLNÁR ISTVÁN – NÉMETH PÉTER GERGELY

189. Kisdorog, Hegyiszántók-dűlő

(Tolna megye) Ő, B

2008. augusztus-szeptemberben régészeti szakfelügyeletet végeztünk az optikai kábel nyomvonalának földmunkáinál Kisdorog Ny-i határában, a Kisdorog–Bonyhádvarasdi út Ny-i oldalán. A 12+143 km-szelvénytől a nyomvonal ismert régészeti lelőhely területére lépett be. Ezen a területen a 12+250 km-szelvényig munka nem folyt, ettől kezdve Bonyhádvarasdig azonban, a 12+000 km-szelvényig nyitva volt a közműárok, amelyek falában őskori és római kori leletek illetve égetett, omladékos rétegek voltak láthatók. Egyértelműen az ismert és nyilvántartott régészeti lelőhely területébe ásták az árkot. A következő alkalommal a Kisdorog–Tevel közötti út mentén futó kábelárok bejárásával próbáltuk lehatárolni az érintett régészeti lelőhelyek területét. A Kisdorogi út D-i oldalán álló keresztől Tevel irányába, az út É-i oldalán futó nyomvonalban mintegy 150 m hosszan voltak megfigyelhetők szórványos régészeti korú (őskori) telepjelenségek. A keresztől K-re Kisdorog felé az út D-i oldalán futott a nyomvonal, itt az árokban, illetve a kidobott földben mintegy 300 m hosszan voltak megfigyelhetők őskori (bronzkori?) edénytöredékek, égett tapasztásdarabok és néhány tegulatöredék is.

SZABÓ GÉZA

190. Kisdorog, Ódánypuszta

(Tolna megye) Kő

Ódány középkori templomát az 1780-as évek elején készült katonai felmérés még feltűntette; a nagyjából

ugyanott álló 19. századi ódányi kápolna állítólag középkori alapokon létesült. 2008. április 11-i terepbejárásomon megállapítottam, hogy a Ny–K tájolású épület elhelyezkedése megfelel egy középkori temploménak. Nyugati és É-i felén, tőle 5–10 m-re helyenként kb. 1 m mély, ismeretlen korú árok nyomai látszódtak. Az épület körül fekvő fiatal erdőben és erdőirtásban több középkori cserepet figyeltem meg. A falu pontos kiterjedése az erdő miatt nem állapítható meg.

K. NÉMETH ANDRÁS

191. Kisfalud, Ódor-dűlő

(Győr–Moson–Sopron megye) Ő, V, Á, Kk

2008. decemberben terepbejárást végeztem a tervezett kavicsbánya telkén, amely mellett már hosszabb ideje folyik kavicskitermelés. A régi bányatelket a közelmúltban bővítették ki, és jelenleg újabb bővítést terveznek, ennek során kiterjedése meghaladja a 42 hektárt. A meglévő és a tervezett bányaterületen végighúzódó ÉNy–DK-i irányú dombvonulaton korábban több ízben kerültek elő őskori és középkori leletek. A dombvonulat több lelőhelynéven szerepel a szakanyagokban: *Ódor-dűlő*, *Sebőkház-dűlő*, *Tormás-domb*. Bizonyosra vehető, hogy már a korábbi bányaművelés folyamán is károsítottak régészeti értékeket.

A jelenleg már bányateleknek minősülő területen folyamatban vannak az előkészítő földmunkák: a területről leszedték a humuszréteget (vagy annak egy részét), és a humuszt a telek szélén deponálták. Elsőként a tervezett (földmunkákkal még nem érintett) bányatelek területét, valamint az attól D-re, K-re és Ny-ra eső területsávokat jártam be. A már említett markáns dombvonulat teljes felszínén jelentkeztek edénytöredékek. A DK-i kimagasodó részén nagy számban kerültek elő őskori kerámia-töredékek, ugyanitt égett foltok és kisebb-nagyobb paticsdarabok (kiszántott tűzhelymaradványok?) jelentkeztek. Megjegyzendő, a topográfiai térkép alapján arra lehet következtetni, hogy a dombtetőn korábban homokot bányásztak (kisebb homokvételi gödröket nyitottak). Az őskori telepnyom É felé egészen a dombvonulat É-i kimagasodásáig, az ún. Tormás-dombig kiterjed. A Tormás-domb csúcsán még előkerült néhány elszórt őskori cserep, ugyanitt egy kovakődarabot is találtam, de a leletanyag nagyobb részét itt már középkori (13–14. sz.) edénytöredékek tették ki. A középkori leletek (zömmel fazék- és cserepbogrács-töredékek) legnagyobb intenzitással a Tormás-dombtól É-ra, illetve ÉNy-ra két kisebb foltban jelentkeztek. Az intenzív foltok területén paticsdarabok, egy vasolvadék és egy ismeretlen rendeltetésű vastárgy, valamint újkori cserepek is kerültek elő.

A tervezett bányatelek Ny-i szélét egy vizesárok és egy mellette haladó földút jelentette. Keskeny sávban bejártam a csatorna túloldalát is. Elszórtan itt is került elő néhány Árpád-kori cserepdarab. A Tormás-dombtól D-re, a csatorna K-i – fejlesztési területre eső – oldalán